

פרשת תזריע "תורת המצורע"

חיי עולם – הרב עדין שטיינזלץ

אות ופלא

רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק טז הלכה י

הצרעת הוא שם האמור בשותפות כולל עניינים הרבה שאין דומין זה לזה, שהרי לובן עור האדם קרוי צרעת, ונפילת קצת שיער הראש או הזקן קרוי צרעת, ושינוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת, וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע, שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו, אם חזר בו יטהר הבית, אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן, אם חזר בו יטהרו, ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו, אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיתת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע, ועל עניין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת זכור את אשר עשה י"י אלהיך למרים בדרך, הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים והיא לא דברה בגנותו אלא טעתה שהשותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר והאיש משה ענו מאד ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת נגעים פרק יב משנה ה

....הנך רואה שהם דברים שאינם טבעיים ואין ההגיון מחייבם כלל, כי הבגדים והבתים דומים והשוני הנוול בהם אינו צרעת אלא שהתורה קראתו כך כפי האופן שהזכרנו. וכן נגעי אדם אתה רואה שעשה את הנתקים צרעת והוא "דא אלת'עלב", וטיהר הפך כולו לבן והוא תכלית הצרעת והקשה והחמור שבה, אלא הם דברים תורניים כפי שהזכרנו, ולפי היסוד הזה קראו רשע.

כיוון שהצרעת איננה מחלה, אלא סימן ואות, מוטל עלינו ללמוד ממנה, ומן

הראוי לעיין בכמה מפרטי הדינים הקשורים לצרעת

1: גדילת הנגע

הסימן המובהק של כל סוגי טומאת הצרעת הוא שהנגע גדל ומתפשט. אם הוא נעצר בנקודה הראשונה שלו, הוא נשאר טהור. דבר זה נכון לגבי כל סוגי הצרעת שכתובים בתורה. כשחש סימן של נגע, זה אומר שאולי יש משהו שלא הגיע לתיקון. אבל הדבר נעשה צרעת כשהוא מתחיל לגדול.

בפרשת התוכחה שבספר ויקרא (ויקרא כו: כז-כח) מופיע העניין של "והלכתם עמי בקרי" – כל עוד האדם לא נעצר, הנגע ממשיך להתפשט. יכול לקרות שאדם עושה עבירה, שהרי "אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז: כ), והוא מבחין בזה מזדעזע

ועוצר את עצמו. אבל כשהוא נותן לכתם לגדול – אז הוא נעשה צרעת ממארת, וזה דבר שצריכים לשרוף אותו, לזרוק אותו, ולהעביר מן העולם.

2: אל נא תהי כמת

אלמנט מרכזי נוסף בדיני הצרעת הוא שהכול עומד על כך שיש בנגע בשר מת. הדם – החיים – יצא, ולכן הבשר וגם השער הופכים לבן. כשאנחנו אומרים (ברכות יח:ב) ש"רשעים בחייהם קרויים מתים", זו אמירה גם על טומאתם. העניין של המוות בטומאת הצרעת מראה שאדם יכול למות לא רק אחרי 120; הוא יכול להמשיך וללכת בינינו – ובכל זאת להיות חתיכת מת. טומאת צרעת מטמאה באוהל, וזה מאפיין בולט של טומאת המת: כלומר האיש הזה, המצורע. כבר התחיל למות, ומשום כך הוא מטמא באוהל כבר מעכשיו.

אדם שהיה איש יוצר, או שהיה תמיד שמח ומשמח את הבריות – עכשיו נהיה מין בריה שפופה, יושב לו באיזה פינה. זה סימן שמהו לא בסדר קרה שם. פעם היו בשבילו דברים יפים, היו דברים שהוא חש בהם, עכשיו הוא לא חש בשום דבר.

3: הבשר החי – טמא הוא

ישנו דין נוסף שנמצא בטומאת צרעת, שהוא משונה מאד אפילו בתוך ההקשר של טומאות אחרות: "וביום הראות בו בשר חי יטמא, וראה הכהן את הבשר החי וטמאו, הבשר החי טמא הוא צרעת הוא" – והוא הדין בכל שאר סוגי הצרעת (עייני ברש"י לויקרא יג:י). כאן אני עומד לכאורה בתמיהה: יש לבן אדם צרעת, אז הוא טמא וזה דבר פשוט; אלה שעכשיו נראה בו בשר חי – לכאורה בשר חי זהו סימן להחלמה. אבל התורה אומרת "טמא הוא", ושולחים אותו בחזרה מחוץ למחנה.

דין זה בפשטות אומר, שאם מתחילה להיוצר חיות מתוך הנגע, שהחיים שהאדם מקבל באים מתוך הנגע – זהו גם כן סימן של טומאה. קודם היה לו לאדם רק נגע; עכשיו הוא גם מתחיה מתוכו.

4: אין אדם רואה נגעי עצמו

הכלל, ש"כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו", נכון לא רק לגבי הנגעים שמופיעים על העור – הוא נכון הרבה יותר לגבי הנגעים שמופיעים על הנשמה. מפני שהנגעים, בעצם עניינם, אינם מאפשרים לאדם לראות שהוא מנוגע. הנגע יכול להיות גדול ככל שיהיה, ועדיין האדם יהיה בטוח שהכל בסדר. בשביל זה צריך מישוהו מבחון שיאמר לו שהוא טמא. מאותה סיבה אדם גם לא יכול לטהר את עצמו; קשה מאד להבחין מתי הנגע הולך כמו שקשה להבחין מתי הוא בא. טיבם של הנגעים מן המין הזה הוא שהם חלים על האדם בשלמות, ודווקא במקום ובזמן בהם יש אי-בהירות לגבי משמעות הדבר. קשה מאד להעריך נכון את הנגע הזה. לכל היותר, גם אחרי שאדם יודע מהם הסימנים, הוא יכול להגיד: "כנגע נראה לי בבית".

5: בדד ישב, מחוץ למחנה מושבו

התקנה לעניין הצרעת היא שאדם יוציא את עצמו מתוך ההגדרות; ואכן זה הוא חלק גדול ממה שבאמת קורה בפרשת המצורע. המצורע לא הולך לרופא כדי להתרפא; תיקונו בא מזה שזורקים אותו מחוץ למחנה, מחוץ לסביבת בני אדם, מקסימום עם עוד מצורע אחד. וכל זה כדי שישב לגמרי לבד ויתהה על עצמו.

חלק מההגדרות שאנשים מגדירים את עצמם, בטעות, מבוססות על מבנים חברתיים. אם אני כל הזמן מעמיד את עצמי מול אחרים, אני תמיד אמצא, אם אחפש, מישהו שהוא יותר קטן ויותר בזוי ממני; מישהו שראוי להשמיץ אותו ולדבר עליו, ויש מצווה גדולה לשבור את שיניו ולהציק לו בגופו, בממונו ובכל אשר לו. כשמושיבים אותי לבדי עם הצרעת שלי - אז אני נשאר לבדי, וזה אופן שבו אדם יכול לתהות על נגעי עצמו. רק אחרי שאומרים לאדם שהוא מנוגע, ומושיבים אותו לבד יחד עם הנגעים שלו, הוא יכול להתחבט איתם עד שהם נעלמים.

אז מה אפשר לעשות? ישב עם עצמו, וישב וישב וישב, ויראה מה לא בסדר, עש שיגיע לכלל תיקון. אומרים למצורע: "אנחנו שולחים אותך שתשב, שיהיה לך זמן לחשוב. אתה עכשיו כבא לא עוסק בעסקים, כבר לא דורש דרשות ברבים - אז נראה אותך". אם הוא לא יגיע לכלל תיקון, הוא ישאר מצורע; ואם הנגע רק מתחזק אצלו - אז הצרעת תגדל. להישאר לבד במשך שבוע או שבועיים - זו באמת אחת הדרכים להגיע בהן לידי תיקון הנפש. אדם מתחיל לתהות יותר ויותר על עצמו ועל דרכו, כל מיני קליפות נושרות ממנו, ולפעמים כל מיני דברים שמוסתרים מאחוריהן מתגלים.

במהלך ההיסטוריה היהודית, בעיקר בימי בית ראשון, היו הרבה נביאים שכולם היו אנשים גדולים שעשו מופתים בשמים ובארץ, ובכל זאת דבר לא הועיל: אנשים ישבו ושמעו את הנביאים, וכמו שאומר הנביא יחזקאל (יחזקאל לג:ל-לב), הם אמרו: "הייתה דרשה הפלא ופלא, איזו שפה, איזו עברית, תענוג לשמוע" - ואחר כך הלכו לישון. רק במעבר בין תקופת בית ראשון לתקופת בית שני אפשר לראות שינוי ביחס של ישראל לנביאים.

אחרי הכל, ימי בית שני, בהיקף הגדול, הם ימים של יהדות שעוסקת גם בעניינים אחרים, יותר טובים - ויש שינוי מהותי. למה?

כנראה שתקופת החורבן והגלות, התקופה של "איכה יושבה בדד", עשתה שיעור יותר טוב מוסר מאשר כל הנביאים גם יחד.

הבדד הזה מאד מאד מועיל. כל זמן שאני יושב במקומי, עם דיפלומטיה ועם צבא, ואני עושה חשבונות: אני מסדר את זה ומסדר את זה, מסדר את האמריקאים ואת הרוסים, את האשורים ואת המצרים ואני עושה פוליטיקה ודרך אגב אני עושה כמובן הרבה מאד כסף, ובונה ארמון פה ובונה ארמון שם, הכל כמנהג המדינה ובא הנביא וזועק חמס - אז שיצעק לו. אבל שבועים שנה של "איכה יושבה בדד" עשו מה שכל הנביאים כולם לא הצליחו לעשות.

פרשת תזריע לא מסתיימת בתירונו הגמור של המצורע; רק בפרשה הבאה נגיע לשלב הטהרה הגמורה שלו. בפרשה זו אנחנו עדיין עוסקים בעיקר ב"מצורע מוסגר", מצורע שנותנים לו אזהרה, בפרשה הבאה מראים לנו איך אדם שעבר על כל התקופה, שקיבל כל מה שצריך היה לקבל - איך הוא צריך לעשות תיקון.